

CÂTEVA DIMENSIUNI ALE LIBERTĂȚII RELIGIOASE ÎN ROMÂNIA ȘI EUROPA SECO- LULUI XXI DIN PERSPECTIVĂ JURIDICĂ

Pr. Asist. univ. drd. Tiberiu Nicolae TEGLAȘ

Parohia Reformată Teiuș;

Drd. Școala Doctorală de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca;

Asistent universitar, Facultatea de Drept și Științe Sociale,

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, Romania

tiberiu.teglas@uab.ro

ABSTRACT: Some Dimensions of Religious Freedom in 21st Century Romania and Europe from a Legal Perspective.

This study presents religious freedom from a legal perspective through the lens of some of the most important normative acts in the field, in order to highlight some dimensions of this freedom. The presentation of the aspects we felt important to mention, together with the cases to which we refer, highlights some of the problems that may arise in practice. Some of these problems could be solved very easily by a high degree of goodwill, respect for diversity and tolerance, without denying the need to hold accountable those who do not respect the religious freedom of others. Respecting this freedom is somewhat morally incumbent upon us on this continent with a tradition of respecting this freedom. We also mention the obligations of states to protect religious freedom. We have not forgotten to put into discussion the limitations that can be imposed on this freedom and the conditions under which such measures can be taken.

Keywords: *religious freedom, limitations, forum internum, respect,*

Introducere

Drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei sunt drepturi și libertăți subiective fiind esențiale pentru viața, libertatea și demnitatea umană și implicit pentru libera dezvoltare a personalității umane.¹ Fie că vorbim despre dreptul la viață, dreptul la un proces echitabil, libertatea de expri-

---

1 Cosmin Santi, „Libertatea religioasă în dreptul Uniunii Europene”, în *Studia Iurisprudenția*, 1 din 2019.

mare, dreptul la căsătorie, dreptul la nediscriminare, libertatea de gândire, de conștiință și de religie, sau oricare dintre drepturile și libertățile inerente persoanei, este lesne de înțeles importanța acestora în atingerea dezideratelor anterior amintite.

Într-o societate care se consideră a fi democratică respectarea drepturilor și libertăților individuale este fundamentală.

Aspecte conceptuale și nu numai

Libertatea religioasă este parte a libertăților de opinie.² Formulând extrem de concis, libertatea desemnează capacitatea de a alege și a acționa fără constrângeri,³ în acest caz în ceea ce privește opțiunea de natură religioasă.⁴

Dar ce este religia? Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că nu este sarcina sa „de a decide *in abstracto* dacă un sistem de convingeri și practici aferente pot fi considerate o *religie*”⁵, astfel suntem nevoiți să cităm de exemplu DEX-ul în acest sens: „Ansamblu de idei, sentimente și acțiuni împărtășite de un grup și care oferă membrilor săi un obiect de venerare, un cod de comportament, un cadru de referință pentru a intra în relația cu grupul și universul.”⁶ Cu titlu de exemplu a se vedea cauza Kimlya și alții c. Rusia - Întrebarea era dacă Biserica Scientologică putea fi sau nu recunoscută ca religie.

În acest punct se mai impune mențiunea că pentru ca o credință să fie protejată în temeiul acestui articol, ea trebuie să fie serioasă, să se refere la aspecte importante ale vieții sau al comportamentului uman, să fie sinceră și să fie demnă de respect într-o societate democratică.⁷ Însă „credințele

2 Bianca Selejan Guțan, *Protecția Europeană a Drepturilor Omului*, Ed a 5-a, București, Ed. Hamangiu, 2018, p. 195.

3 Cosmin Santi, *Op. cit.*

4 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Libertatea religioasă – temelie a demnității umane”, în Daniela Ioana Bordeianu, Erika Androne, Nelu Burcea, *Manual pentru liderul Departamentului de Libertate religioasă*, București, Casa de editură “Viață și Sănătate”, 2013, pp. 210-215.

5 Jim Murdoch, *Protecția dreptului la libertatea de gândire conștiință și religie în baza Convenției Europene a Drepturilor Omului*, Ghidul Consiliului Europei cu privire la drepturile Omului Consiliul Europei, Strasbourg 2012.p. 26., disponibil la <https://rm.coe.int/16806f14e6>, (accesat la data de 25.09.2022).

6 <https://dexonline.ro/definitie/religie> (accesat la data de 14.09.202).

7 <https://www.equalityhumanrights.com/en/human-rights-act/article-9-freedom-thought-belief-and-religion>, (accesat la data de 26.09.2022).

religioase nu se limtează doar la *marile* religii sau confesiuni”⁸. În ceea ce privește religiile tradiționale controlul libertății religioase e mai ușor de realizat în timp ce în privința curentelor religioase, oarecum mai puțin cunoscute, acest demers poate fi mai problematic.⁹ Se impune a se face distincția între *opinii, idei și convingeri*, cele din urmă presupunând un anumit nivel „de forță, de seriozitate și de coerență”¹⁰.

Trăim pe un continent cu tradiție în practicarea și promovarea unei atitudini de toleranță și respect față de diversitatea confesională și chiar religioasă. „O Europă cu multă diversitate și multe sisteme de credință necesită măsuri speciale de protecție a exercitării libertății de gândire, conștiință și religie.”¹¹

„Garanțiile pentru libertatea religiei și respectul pentru conștiință și credință sunt inevitabil regăsite în constituțiile societăților liberal-democratice și în instrumentele internaționale și regionale cu privire la drepturile omului.”¹²

Articolul 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului poartă denumirea *Libertatea de gândire, de conștiință și de religie*. Lecturând textul articolului în discuție, ne dăm seama cu ușurință de similitudinea dintre acest articol și art. 18 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, sau chiar de asemănările cu art. 29 din Constituția României unde regăsim *Libertatea conștiinței*, care prevede libertatea gândirii, a opiniilor și libertatea credințelor religioase. Acest articol este sugestiv, punctând faptul că este o legătură indisolubilă între libertatea gândirii, a opiniilor și libertatea religioasă, cu mențiunea că libertatea gândirii și a opiniilor nu trebuie să aibă neapărat caracter religios. Libertatea religioasă este reglementată prin mai multe acte normative, însă în studiul nostru ne vom baza preponderent pe textul Convenției Europene a Drepturilor Omului.

Forum internum/Forum externum

Ce presupune de fapt libertatea de religie sau libertatea credințelor religioase? Evident paleta este mult mai vastă decât simpla prerogativă de a avea o anumită credință sau propiile convingeri în sensul unei manifestări lăun-

8 Bianca Selejan Gușan, *Op. cit.*, p. 196.

9 Corneliu Birsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, Comentariu pe articole, Vol. I. Drepturi și libertăți, București, Ed. C.H.Beck, 2005, p. 709.

10 *Ibidem*, p. 710.

11 Jim Murdoch, *Op. cit.*, p. 16.

12 Cosmin Santi, *Op. cit.*

trice sau a unui for interior¹³, și posibilitatea de a le schimba. Este vorba și de formele exterioare de manifestare. Convenția statuează că „acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerile, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.”¹⁴ Nu s-ar putea vorbi despre libertate religioasă dacă credința nu ar putea fi exteriorizată public. Fiecare religie, și fiecare confesiune presupune anumite practici, a căror îndeplinire în mod liber este o realizare a libertății religioase.

Libertatea religioasă are două componente majore¹⁵: componenta lăuntrică și cea exterioară, care se referă la exteriorizarea celei lăuntrice.

Referitor la componenta lăuntrică, internă, spirituală, trebuie să punctăm și faptul că această libertate include și posibilitatea persoanei de a-și schimba religia sau convingerile (la care am făcut referire), sau chiar opțiunea de a nu avea o religie sau de a manifesta o atitudine de indiferență. Astfel poate fi mai adecvat a se vorbi despre libertatea religioasă sau de convingere. În acest sens se precizează că acest drept aparține nu doar credincioșilor, ci și ateilor, agnosticilor sau chiar celor care sunt indiferenți.¹⁶

Conform unei păreri „convingerile religioase sau filozofice sunt o parte importantă a identității fiecărui om. Practic, atentatul la aceste convingeri este egal cu atentatul la sensul vieții unui om, deoarece dacă omul își vede sensul vieții în urmarea anumitor principii și reguli supreme, iar acest lucru îi este interzis sau îngreunat, omul intră în conflict cu propriul sistem de valori, ceea ce îi periclitează echilibrul în viață.”¹⁷ În context creștin a fost formulată ideea conform căreia libertatea religioasă se regăsește și în atitudinea și vorbele lui Isus, El folosind persuasiunea și nu coerciția în activitatea Sa pământească.¹⁸

13 Forum internum.

14 Convenția Europeană a Drepturilor Omului, art. 9 punctul 1.

15 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp. 213-214.

16 Bianca Selejan Guțan, *Op. cit.*, p. 197.

17 Adriana Coltofeanu, *Libertatea de gândire, de conștiință și de religie în jurisprudența CEDO (Partea I)*, disponibil la <http://abcjuridic.ro/libertatea-de-gandire-de-constiinta-si-de-religie-in-jurisprudenta-cedo-partea-i/> (accesat la data de 12.09.2022).

18 David Little, *Religious Freedom and Christianity: An Overview*, Disponibil la <https://berkleycenter.georgetown.edu/essays/religious-freedom-and-christianity-an-overview> (accesat la data de 14.09.2022).

În ceea ce privește componenta exteriorizării spiritualității textul Convenției face referire la cult, învățământ, practici și îndeplinirea riturilor. Acestea rămân în sfera legitimă atât timp cât sunt pașnice și neabuzive.¹⁹ Totuși de exemplu în cauza Otto-Preminger-Institut c. Austriei Curtea a decis că „în contextul opiniilor și credințelor religioase poate fi inclusă în mod legitim o obligație a indivizilor de a evita pe cât posibil expresii ce pot ofensa inutil pe alții”.²⁰ Opinăm că problematica ofensării, chiar dacă se vorbește tot mai mult despre toleranță, respect reciproc și diversitate religioasă sau confesională, în mod paradoxal este tot mai pregnantă.

Forum internum nu poate fi cenzurat, și chiar dacă și libertatea de exprimare²¹ este garantată²², atunci când exprimarea se materializează în fapte sociale care lezează valori pe care statul trebuie să le apere, actul de conștiință exprimat va fi sancționat.²³

Atributele anterior amintite trebuie să fie caracteristice și manifestărilor care implică un număr relativ mare de persoane. Legea 489/2006 statuează că cei care împărtășesc anumite convingeri religioase se pot asocia pentru constituirea unor structuri cu personalitate juridică (culte, asociații), evident cu îndeplinire condițiilor legale, sau pot opta pentru varianta asocierii în forma fără personalitate juridică (grupări religioase).²⁴ O cauză cu ecou în acest sens este cauza Biserica Mitropolitană a Basarabiei și alții c. Republicii Moldovei, cauză care pune în discuție și încălcarea articolului 11 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Libertatea de întrunire și asociere).

În această ordine de idei poate fi necesară și crearea acelu cadru fizic necesar pentru anumite întruniri, deci această libertate de religie include și prerogativa de a construi lăcașe de cult.²⁵

---

19 Adriana Coltofeanu, *Op. cit.*

20 Bianca Selejan Guțan, *Op. cit.*, p. 198.

21 *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, art. 10.

22 Pentru detalii privind corelația dintre art 30. alin. (1) din Constituția României și prima teză din art 29. alin. (1) din aceeași Lege fundamentală a se vedea Cristian Ionescu, Corina Adriana Dumitrescu eds, *Constituția României. Comentarii și explicații*, București, Ed. C.H. Beck, 2017, pp. 403-404.

23 *Ibidem*, p. 397.

24 În acest sens a se vedea și *Decizia nr. 2471/2011 din 20-sept-2011*, Tribunalul București, modificări acte constitutive persoane juridice (Civil).

25 Adriana Coltofeanu, *Op. cit.*

Se mai impune o întrebare care la prima vedere pare oarecum retorică: Cine poate fi titularul acestei libertăți religioase; aceasta poate fi recunoscută doar persoanelor fizice sau și celor juridice, iar răspunsul derivă din considerentul că anumite manifestări religioase (sau filozofice) se înfăptuiesc în forme de organizare cu statut de persoane juridice, în consecință și persoanelor juridice le poate fi recunoscută această libertate prevăzută de art. 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.²⁶ „Curtea a statuat conform jurisprudenței că și o persoană colectivă, o persoană juridică, adică mai multe persoane asociate într-un grup cu aceleași convingeri, creduri, idei religioase, adică o biserică, cult religios, asociație religioasă, legal constituită și recunoscută de puterea statală, face obiectul dispozițiilor cuprinse în articolele menționate”²⁷ Deci o comunitate religioasă poate fi subiect al acestei libertăți, nu doar în calitate de reprezentantă a membrilor săi, ci și independent de aceștia.²⁸

Tot de sfera exterioră ține și posibilitatea de promovare a convingerilor religioase, care însă nu se poate realiza oricum, ci doar în mod pașnic și neabuziv, cu respectarea libertății religioase a celorlalte persoane. Deci chiar dacă această libertate include și dreptul de a face cunoscute propriile convingeri religioase și de a încerca a convinge și pe alții să devină adepții acelei religii, prozelitismul abuziv intervine libertății religioase a interlocutorului.²⁹

Protocolului Adițional Nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului în contextul dreptului la educație prevede că: „Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și al învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice.”³⁰ Această precizare ne arată că aceste convingeri nu trebuie să aibă neapărat caracter religios. Părinții au deci dreptul de a-și educa copiii conform propriilor convingeri.³¹ Religia copiilor nefiind aleasă de ei înșiși, libertatea religioasă cuprinde dreptul schimbării ulterioare a religiei originare.³²

---

26 *Ibidem.*

27 Cosmin Santi, *Op. cit.*

28 Bianca Selejan Guțan, *Op. cit.*, p.196.

29 Cristian Ionescu, Corina Adriana Dumitrescu eds, *Op. cit.*, p. 396.

30 *Protocolului Adițional Nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, art. 2.

31 A se vedea și *cauza Folgero c. Norvegiei*.

32 Bianca Selejan Guțan, *op.cit.*, p. 197.

Obligațiile statului

Libertatea religioasă atinge atât sfera relațiilor cu semenii cât și relația cu statul. Statele au două tipuri de obligații privitor la această libertate: pe de o parte obligații negative, pe de altă parte obligații pozitive. Obligațiile negative se referă la faptul că statele trebuie să nu aducă atingere acestei libertăți, iar obligațiile pozitive se referă la asigurarea contextului necesar pentru exercitarea acesteia. De exemplu, statele sunt obligate să intervină activ în situațiile în care un cult religios este subiect al unei campanii de presă de natură denigratoare și care are scop defăimător.³³

Statele trebuie să asigure și deținuților exercitarea acestui drept³⁴, inclusiv asistența religioasă provenită din partea unui preot.³⁵

Existența unei religii de stat nu exclude posibilitatea existenței altor religii pe teritoriul statului respectiv. Chiar mai mult, statelor care au declarat anumite religii³⁶ religii de stat (de ex. Grecia, Anglia, statele scandinave) le revine obligația de a nu discrimina³⁷. „[...]statul trebuie să rămână neutru și imparțial [...] acesta fiind imperativul unei «mențineri» a pluralismului și a bunei funcționări a regulilor democrației [...]”³⁸

Limitarea libertății religioase

În contextul secularizării³⁹ secolului XXI, o realitate tot mai pregnantă în Europa este conviețuirea indivizilor, adepți ai diferitelor religii, pe lângă conviețuirea indivizilor de diferite confesiuni în cadrul religiei creștine. Aspectele de natură religioasă, atât cele ce țin de convingere și valori, cât și cele privitor la formele de manifestare sunt extrem de diferite. În acest context se pune întrebarea unde este limita, când se vorbește de ingerințe, când sunt legitime anumite limitări, subliniez, în ceea ce privește formele de manifestare a convingerilor religioase? Ce se întâmplă în situațiile în care

33 Adriana Coltofeanu, *op.cit.*

34 A se vedea și *cauza Igors Dimitrievs c. Letoniei*.

35 Adriana Coltofeanu, *Op. cit.*

36 Culte

37 Corneliu Bîrsan: *Op. cit.*, p.710.

38 *Ibidem*, p. 712.

39 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Aspecte ale secularizării și ale omului secularizat”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, (2006), L-LI, nr.1, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, pp. 251-266.

aceste cerințe, în anumite contexte statale pot contraveni altor cerințe (de exemplu contradicția dintre codul vestimentar de la locul de muncă și vestimentația derivată din convingerile religioase)?

Chiar primul alineat din articolul menționat din Constituția României prevede că aceste libertăți nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Convenția Europeană a Drepturilor Omului însă prevede că „libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât cele prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății, a moralei publice, a drepturilor și a libertăților altora”⁴⁰.

Este foarte important de delimitat între ceea ce se întâmplă în interiorul omului (gânduri, convingeri, credințe) și manifestările exterioare care derivă din acestea. Este vorba despre faptul că primele nu pot fi îngrădite, ceea ce ține de forul interior fiind un drept absolut⁴¹, în timp ce cele din urmă pot face obiectul restrângerilor în anumite condiții și limite. Nu este unanim acceptată părerea că libertatea (libertățile) prevăzută de art. 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului este un drept absolut, unii incluzând-o în categoria drepturilor relative, adică a acelor drepturi care pot suferi limitări.⁴² Suntem doar parțial de acord cu această catalogare, deoarece clasificarea amintită nu face delimitarea între componenta interioară și exteriorizarea acestor libertăți, printre care și libertatea religioasă.⁴³

„Problema libertății de conștiință, în sens larg, trebuie să plece de la ideea „conform căreia crezul unei persoane, indiferent că este de natură religioasă, politică, filozofică ori științifică, este imposibil de cenzurat în orice societate ce pretinde a fi democratică.”⁴⁴ Evident se impune și următoarea mențiune: „Ca urmare o societate democratică nu poate, pur și simplu, să îi interzică unei persoane gândurile și ideile sale. Este previzibil însă că o parte din aceste gânduri interioare ale individului să conducă la manifestări publice sau private, iar acestea pot face obiectul unei cenzuri din partea statelor, dar cu respectarea unor condiții.”⁴⁵ Aceste condiții, proba respectării

40 Convenția Europeană a Drepturilor Omului, art. 9, punctul 2.

41 Jim Murdoch, *Op. cit.*, p. 29.

42 <https://www.drepturicivile.ro/drepturile-omului/ce-sunt-drepturile-omului/drepturi-absolute-si-drepturi-relative/#libertatea-de-gandire-de-constiinta-de-religie>, (accesat la data de 14.09.2022).

43 A se vedea și *Decizia nr. 845 din 3 iunie 2009*, M. Of. Nr 524 din 30 iulie 2009.

44 Adriana Coltofeanu, *Op. cit.*

45 *Ibidem.*

căroră aparține statului, sunt următoarele: ingerința (limitarea) din parte statului să fie legală, să aibă un scop legitim, și să fie necesară⁴⁶. Cerința legalității nu include doar existența prevederii respective într-un act normativ, ci și accesibilitatea și previzibilitatea normei respective.⁴⁷ Scopul legitim vizează protecția ordinii, siguranța, sănătatea publică, drepturile altor persoane.⁴⁸ Nu în ultimul rând avem și cerința ca ingerința să fie necesară într-o societate democratică. Pe lângă acestea măsurile luate trebuie să fie proporționale cu scopul urmărit.⁴⁹

Nu în puține cazuri când se constată că s-a încălcat libertatea religioasă, din păcate se constată că au fost încălcate și alte drepturi sau libertăți, acest aspect subliniind faptul că libertatea religioasă este strâns legată de alte drepturi și nu poate fi privită și analizată izolat. Art. 14 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului este un exemplu notabil în acest sens, adesea punându-se în discuție și problema discriminării în contextul încălcării libertății religioase.⁵⁰

Pe lângă faptul că în jurisprudența Curții găsim o serie de exemple în acest sens, menționăm și cazul unui profesor de la o universitate din București, care a fost acuzat că a discriminat o studentă pe motiv că purta hijab.⁵¹ Această situație și cauzele cu obiect similar impun analiză cazuistică aprofundată, deoarece doar astfel se poate tinde spre dezideratul prevăzut de art. 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, însă necesită și obiectivitate pentru a nu induce în acest cauze valențe care defapt nu sunt parte a situației de fapt. Cauza *Leyla Sahin c. Turcia* este un exemplu notabil în acest sens. Doar prin prisma luării în considerare a contextului și a scopului statului care consta pe de-o parte între asigurarea egalității în

---

46 *Ibidem*.

47 Corneliu Bîrsan, *Op. cit.*, p. 718.

48 *Ibidem*, p. 718.

49 *Ibidem*, p. 722.

50 “Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.”

51 Adrian Albu, *Un profesor de la Universitatea București este acuzat de discriminare deoarece a criticat o studentă musulmană pentru că purta hijabul pe cap*, disponibil la <http://www.cunoastelumea.ro/un-profesor-de-la-uuniversitatea-bucuresti-este-acuzat-de-discriminare-deoarece-a-criticat-o-studenta-musulmana-pentru-ca-purtau-hijabul-pe-cap/> (accesat la data de 13.09.2022).

drepturi între bărbați și femei și pe de altă parte în lupta pentru laicitatea statului, înțelegem decizia Curții conform căreia nu s-a comis o violare a art. 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului prin interzicerea purtării voalului ismalic în inteiorul universității din Istanbul.⁵²

Unele probleme care pot apărea sunt ocazionate de anumite evenimente ieșite din comun ca de exemplu pandemia Sars Cov 2.⁵³ Pandemia a constituit acel context în cadrul căruia au fost impuse anumite limite și restrângeri inclusiv în privința exteriorizării libertății religioase, aceste măsuri culminând cu restricțiile prilejuite de sărbătorilor pascale. Fără a intra de această dată în detalii chiar dacă teoretic, prin prisma art. 53 din Constituția României și a art. 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului ar fi permisă restrângerea exercițiului unor drepturi sau a unor libertăți, actele normative prin care s-au instituit aceste măsuri sunt discutabile din punct de vedere juridic.

Nu demult a avut loc recensământul populației. Unele întrebări s-au referit la aspectele confesionale. Prin prisma unor cauze asemănătoare o părere sună în felul următor: "Recensământul care solicită divulgarea de convingeri religioase sau afilierea la o anumită credință, cu siguranță da naștere la întrebarea în ce scopuri ar servi deținerea acestor date un stat de drept".⁵⁴ Evident sunt și situații când dezvăluirea acestor date poate fi justificată, de exemplu în contextul ocupării forței de muncă.

Concluzii

Identitatea religioasă este parte a identității fiecărui individ alături de identitatea etnică, lingvistică, etc. Într-o societate democratică a secolului XXI aceste aspecte sunt de la sine înțelese și respectate, chiar mai mult favorizate. Doar așa se poate vorbi despre toleranță, despre ecumenism, despre diversitate, despre unitate în diversitate. Libertatea de religie este una „dintre elementele cele mai importante în formarea identității credincioșilor și a concepțiilor lor de viață, dar este, de asemenea, un bun prețios pentru atei, agnostici, sceptici sau dezinteresați.”⁵⁵

---

52 Cauza *Leyla Sabin c. Turciei*

53 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Spiritual lessons observed through the coronavirus crisis", *Dialogo. Issue of Modern Man*, vol.6, nr.2, 2020, pp. 71-82.

54 Jim Murdoch, *Op.cit.*, p.30.

55 *Ibidem*, p. 26.

O realitate a zilelor în care trăim este faptul că lumea pune accent pe propriile drepturi și libertăți, dar uită de obligații, de respectarea drepturilor altora. În loc să trăiască pașnic respectând diversitatea religioasă, culturală, lingvistică, unii sunt deranjați de ceea ce este diferit, de ceea cu care nu se identifică. Toleranța și respectul reciproc ar trebui să fie punctul de plecare.

Aspectele expuse evidențiază faptul că libertatea religioasă are într-adevăr multiple dimensiuni, și în viața de zi cu zi pot apărea situații care trebuie analizate din perspectiva libertății religioase. Nu se poate nega că din nefericire această libertate este uneori nesocotită sau violată, dar uneori se și exagerează. Multiculturalismul și diversitatea religioasă conduc indubitabil și la divergențe sau situații care necesită înțelepciune pentru a le rezolva. Doamne-ajută să reușim!

Bibliografie:

- BÎRSAN, Corneliu, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, Comentariu pe articole, Vol. I. Drepturi și libertăți, București, Ed. C.H.Beck, 2005.
- IONESCU, Cristian; DUMITRESCU, Corina Adriana (eds.), *Constituția României. Comentarii și explicații*, București, Ed. C.H. Beck, 2017.
- SELEJAN GUȚAN, Bianca, *Protecția Europeană a Drepturilor Omului*, Ed a 5-a, București, Ed. Hamangiu, 2018.
- SANTI, Cosmin, „*Libertatea religioasă în dreptul Uniunii Europene*” in *Studia Iurisprudenția* 1 din 2019.
- ALBU, Adrian, *Un profesor de la Universitatea București este acuzat de discriminare deoarece a criticat o studentă musulmană pentru că purta hijabul pe cap*, disponibil la <http://www.cunoastelumea.ro/un-profesor-de-la-uuniversitatea-bucuresti-este-acuzat-de-discriminare-deoarece-a-criticat-o-studenta-musulmana-pentru-ca-purtau-hijabul-pe-cap/> (accesat la data de 13.09.2022).
- COLTOFEANU, Adriana, *Libertatea de gândire, de conștiință și de religie în jurisprudența CEDO (Partea I)*, disponibil la <http://abcjuridic.ro/libertatea-de-gandire-de-constiinta-si-de-religie-in-jurisprudenta-cedo-partea-i/> (accesat la data de 12.09.2022).
- LITTLE, David, *Religious Freedom and Christianity: An Overview*, disponibil la <https://berkeleycenter.georgetown.edu/essays/religious-freedom-and-christianity-an-overview> (accesat la data de 14.09.2022).

- ✦ MURDOCH, Jim, *Protecția dreptului la libertatea de gândire conștiință și religie în baza Convenției Europene a Drepturilor Omului*, Ghidul Consiliului Europei cu privire la drepturile Omului Consiliul Europei, Strasbourg 2012, p.26., disponibil la <https://rm.coe.int/16806f14e6>, (accesat la data de 25.09.2022).
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Libertatea religioasă – temelie a demnității umane", în Daniela Ioana Bordeianu, Erika Androne, Nelu Burcea, *Manual pentru liderul Departamentului de Libertate religioasă*, București, Casa de editură "Viață și Sănătate", 2013, pp. 210-215.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Aspecte ale secularizării și ale omului secularizat", *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, (2006), L-LI, nr.1, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, pp. 251-266.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Spiritual lessons observed through the coronavirus crisis", *Dialogo. Issue of Modern Man*, vol.6, nr.2, 2020, pp. 71-82.
- ✦ <https://www.drepturicivile.ro/drepturile-omului/ce-sunt-drepturile-omului/drepturi-absolute-si-drepturi-relative/#libertatea-de-gandire-de-constiinta-de-religie>, (accesat la data de 14.09.2022).
- ✦ *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*
- ✦ *Protocolului Adițional Nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului*
- ✦ *Decizia nr. 2471/2011 din 20-sept-2011, Tribunalul Bucuresti*
- ✦ *Decizia nr. 845 din 3 iunie 2009, M. Of. Nr 524 din 30 iulie 2009*
- ✦ *Cauza Folgero c. Norvegiei*
- ✦ *Cauza Igors Dimitrievs c. Letoniei*
- ✦ *Cauza Leyla Sahin c. Turciei*
- ✦ *Cauza Biserica Mitropolitană a Basarabiei și alții c. Republicii Moldovei*
- ✦ *Cauza Otto-Preminger-Institut c. Austriei*